

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
BİRİNCİ KISIM	
TÜRKİYE RÖPORTAJLARI	15
Birinci Bölüm	
Bu Kriz Kapitalizmin Son Krizi mi?	
“Gezi İsyanı” İçin Bazı Çıkarımlar	17
İkinci Bölüm	
“Marksizm... Ve Taksim’i İşgal Et!”	37
Üçüncü Bölüm	
Diyalektik... Ve Neden Onsuz Yapamayacağımız Üzerine.....	45
Dördüncü Bölüm	
Oyun Formunda Eğitim: “Sınıf Mücadelesi”	59
İKİNCİ KISIM	
DİĞER RÖPORTAJLAR	77
Beşinci Bölüm	
Emperyalizm, Öncesi ve Bugünü	79
Altıncı Bölüm	
Marx, Piyasa ve Kıyım Makineleri	99
Yedinci Bölüm	
Sınavlar / Mizah / Pedagoji ve... ..	115
ÜÇÜNCÜ KISIM	
MARKSİZM: KARİKATÜR VERSİYONU	127

ÖNSÖZ

Bir uçağın pilotu, yolcularına verilecek iki haberinin olduğunu anons eder. İyi haber, belirlendiği şekilde saatte 500 mil hızla ilerlemektedirler ve uçağın tüm mekanizması sorunsuz çalışmaktadır. Kötü haber ise, kaybolmuşlardır. Birçok eleştirel yorumcu, kapitalizmin bu uçağa benzediğini söyler. Kapitalizm pek çok ürünü verimli bir şekilde üretir, fakat bunlar ne tür ürünlerdir ve bunların çoğunluğunu kimler alır? Tanık olunan bunca çile düşünüldüğünde, sistem yolunu kaybetmiş gibi gözükmektedir.

Marx ise, uçağın yolunu kaybettiğini reddedecektir. Kapitalist sistem son derece güzel biçimde egemen olanların ondan beklediğini, yani üretici güçleri geliştirirken zengini daha da zenginleştirme işini yerine getirmektedir. Fakat bu uçak, hikâyedekinin aksine, ciddi ve gittikçe kötüleşen motor arızalarına sahiptir, dolayısıyla yakın zamanda yere çakılması oldukça muhtemeldir. Kapitalizm, sürdürülemez hâle gelmektedir. Yoksa çoktan gelmiş midir?

Mayıs 2013'ün ortalarındaki iki haftalık Türkiye ziyaretim süresince yaptığım beş konuşma ve katıldığım dokuz röportajda ele aldığım temel soru bu oldu. Bu kitabın ilk üç

bölümü, e-posta aracılığıyla yapılan röportajların, konuşmalarla ve başka söyleşilerle desteklenmesiyle oluşturuldu. Ancak Gezi İsyanı (*Occupy Taksim*) başladığında, yazılarımda örtülü biçimde ele aldığım siyasetin daha açık bir biçimde ortaya konulması ve bu siyasetin öncelikle bu yeni hareket içindeki insanlara yöneltilmesi ihtiyacı ortaya çıktı. Bu da, röportajların ilk hâlleri üzerinde bazı değişikliklerin yapılmasına yol açtı.

Dördüncü bölüm, *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan röportajın büyük kısmında değindiğim, Türkçe versiyonu yenilerde çıkan SINIF MÜCADELESİ (CLASS STRUGGLE) adlı Marksist bir masa oyunuyla sosyalist fikirleri öğretme denemelerim de dahil olmak üzere, ilk üç bölümde değinilmeyen fakat benim çalışmalarımın ve hayatımın önemli bir kısmını oluşturan konuları içeriyor.

Beşinci bölümden yedinci bölüme kadarki kısım, emperyalizmden piyasa sosyalizmi, akademik özgürlük ve sosyalist pedagojiye uzanan, farklı fakat birbiriyle ilişkili ve kitabın diğer kısımlarında göremeyeceğiniz konuların daha sistematik bir analizini sunan, daha eski üç ayrı röportajı içeriyor.

MARKSİZM: KARİKATÜR VERSİYONU burada yazmış olduğum her şeyin içinde karşılık bulduğu Marksist çerçevenin temel noktalarını ortaya koyacak şekilde düzenlenmiş sevdiğim radikal karikatürlerle kitabın içindekileri toparlıyor.

Her bölümün sonunda karşınıza çıkan Marksist çerezlere gelince... Eh, bunları çözmeyi ise size bırakacağım sanırım.

Bu kitabın ne hakkında olduğuyla ilgili kalmış şüphe-ler varsa, Hintli tarihçi Ranagit Guha'nın bir zamanlar benimle paylaşmış olduğu eski bir Bengay atasözünü aktararak bunları gidereyim: "Bir inek çok süt veriyorsa, onun birkaç tekmesine katlanmaya değer. Fakat dışkıdan başka bir şey vermiyorsa ondan kurtulmanın zamanı gelmiştir." Kapitalizm için bu zaman gelmiş olabilir; sorulacak temel soru ise şudur: Tekmelere daha ne kadar dayanacağız?

Not: Kitabın Türkiye'de yaptığım konuşmaları dinlememiş olan herkesi şaşırtacak olan başlığıyla ilgili açıklama birinci bölümün sonunda bulunabilir.

*“Okulumun, eđitimimi engellemesine
asla izin vermedim.”*

(Mark Twain, Amerikalı yazar)

BİRİNCİ KISIM

TÜRKİYE
RÖPORTAJLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

BU KRİZ KAPİTALİZMİN
SON KRİZİ Mİ?
“GEZİ İSYANI”
İÇİN BAZI ÇIKARIMLAR

Söyleşi: Memali Çelebi

Çeviri: Burcu Çiçek Şahinli¹

Özgür Gündem, 4 Temmuz 2013

— *Küresel ekonomik krizin geldiği noktayı nasıl görüyorsunuz? Kapitalizm, bu krizi Yunanistan, İspanya, İtalya, İrlanda’daki gibi hükümet vitrinini değiştirerek mi atlatacak?*

I

— Sorularınıza ekonomik kriz ile başlamakta haklısınız. Pek çok sorun doğrudan veya dolaylı olarak ekonomik krizle ilişkili olduğundan, bu şu anda herkesin ilgisinin merkezinde olmalı. Fiilen, solcusu-sağcısı ile herkes er ya da geç

1 Söyleşiye yazar tarafından sonradan eklenen pasajlar Cenk Saraçoğlu tarafından çevrildi.

krize çözüm bulunacağı kanaatinde; esasen ayrışılan nokta çözümün ne zaman bulunacağı ve çözüme dek neler yapılması gerektiği. Nihayetinde bugüne dek yaşanmış krizlerin hepsine çare bulundu, o halde bu krize de çare bulunacakmış gibi gözükebilir. Duruma bu açıdan yaklaşılabilir elbette. Fakat ben geçmişteki krizlere yönelik çarelerinin önünü açmış ekonomik mekanizmaya bakmayı ve bu mekanizmanın hâlâ işleyip işlemediğini sorgulamayı tercih ediyorum.

Bir ekonomik krizin temel nitelikleri; piyasada mamul mal fazlası, daha fazla mamul mal üretimine yönelik kapitalist yatırımlarda önemli miktarda azalma ve artık kendilerine ihtiyaç duyulmayan işçilerin karşı karşıya kaldığı işsizlikte artıştır. Gittikçe kötüleşen bu koşulların yanında bir yandan da neredeyse istisnasız her şeyin fiyatı düşer. Nihayetinde makineler, hammaddeler ve emek gücü gibi temel üretim faktörlerinin maliyetinin o denli düştüğü bir noktaya gelinir ki çok parası olan birtakım kapitalistler (ki bunlardan hâlâ çok sayıda vardır) bu durumu fırsat bilerek hâlihazırda yaptıkları ya da yapmak istedikleri üretimi artırır ve kötü piyasa koşullarında bile kâr elde etmek için bunları normalden daha ucuza satarlar. Geçmişteki bütün krizlerde bu noktaya gelinmiştir ve bu krizde de gelinecektir.

Öte yandan geçmişte bu noktaya gelindiğinde kapitalistlerin yaptığı yeni yatırımlar hızlı bir biçimde işçiler için iş olanakları yaratmış, bu işçiler geniş bir ürün yelpazesinin tüketicileri haline gelmiş ve bu da başka kapitalistleri ellerinde bulundandan daha fazla mal satabileceklerine inandırmıştır. Böylelikle kapitalistler yatırımlarını artırmış, bu da evvelinde işsiz olan işçiler için daha fazla iş olanağı yarat-

mış ve kriz için çözüm süreci başlamıştır. Kapitalist sistem geçmişteki tüm krizlerden bu mekanizma sayesinde çıkabilmiştir (gerçi 1930’lu yıllardaki Büyük Buhran’ın atlatılmasında II. Dünya Savaşı’nın katkısı olmamış değildir). Bu senaryoda yeni yatırımlar ile yeni iş olanakları arasındaki bağın kilit rol oynadığının altını çizmek gerekir.

Fakat bugün tam da bu noktada kapitalizmin çözüm mekanizması çökmüştür. Biraz önce tarif ettiğim koşullarda ortaya çıkabilecek yeni yatırım yeni işlerin, ya da en azından krizin atlatılmasını sağlayacak sayıda yeni işlerin önünü açmayacaktır. Bunun temel sebepleri gayet basit ve açıktır: Otomasyon ve taşeronlaşma. İkisi de henüz erken aşamalarında fakat şunu açıkça göstermişlerdir ki yeni üretimin çoğu gittikçe daha az işçi içerecek ve çalıştırılacak işçilerin büyük çoğunluğu da ücretlerin ve üretim ile ilgili bütün diğer maliyetlerin Türkiye’den de ABD’den de çok daha düşük olduğu ülkelere olacaktır. Yatırımların büyük çoğunluğu ile işçi alımının yalnızca kârı maksimize etme kaygısı taşıyan kapitalistlere bırakıldığı kapitalizmde; işsizlik, işi olanlar içinse daha düşük ücretlerle daha fazla çalıştırma, evinden etmeler, borç esareti ve normal koşullarda ortaya çıkmayan ama kapitalistlerin düzeltmeyi çok “pahalı” bulduğu tehlikeli çalışma koşulları, yoksulluk ve çaresizlikle bağlantılı hastalıklar ve ölümler kaçınılmaz olarak artış gösterebilir.

Otomasyon ve taşeronlaştırma yanında gelişmiş kapitalist ülkelerdeki istihdam üzerinde bunlar kadar büyük olmasa da benzer etkilerde bulunan diğer güncel iki gelişme de e-ticaret ve müşteriye iş yüklemidir (*self-sourcing*).

Birincisi hemen her şeyin internet ortamında alım-satımının artmasını ifade etmektedir. Tahmin edilebileceği gibi bu büyük veya küçük her türden mağazaya zarara vermekte ve bu mağazaların da buna karşılık ilk reaksiyonu işçilerinin bir kısmını çıkarmak olmaktadır. Henüz ekonomi sahnesine yeni çıkmış *self-sourcing* ise mal veya hizmetin nihai tüketicisinin önceleri kendilerine iş tamamen bitmiş haliyle sunulurken şimdi işin bir kısmını üstlenmesi anlamına gelmektedir. Bu, gittiğiniz bir petrol istasyonunda aracınızın yakıtını istasyon görevlisi değil de sizin doldurmanızdan tutun da bankanızdan para çekmek için banka memuruna gitmek yerine bir ATM kullanmaya, bir süpermarkette veya eczanede satın aldıklarınızın hesabını bir kasiyerin değil de sizin yapmanıza kadar uzanır. Üniversitelerde ise *self-sourcing* akademisyenlerin, önceden bölüm sekreterleri tarafından yapılan pek çok evrak işini, bilgisayarlarını kullanarak kendilerinin yapmaya zorlanması biçimini almıştır. E-Ticaret ve *self-sourcing* henüz daha yeni işlemeye başlamıştır. Bütün bu gelişmelerin ortak paydası işler üzerindeki kemirici etkisidir.

Hepsini alt alta ekleyelim: Otomasyon, taşeronlaşma, e-ticaret ve müşteriye iş yıkma (*self-sourcing*) hepsi hem ayrı ayrı hem de birbirleriyle bir şekilde ilişkilenerek kapitalizmin sadece bugün ürettikleri için değil gelecekte üretmeyi umduğu şeyler için ihtiyaç duyduğu işçilerin sayısını hızla azaltmaktadır. Aynı süreçler, işsizlik üzerinde aynı bu etkiyi doğuracak bir şekilde Çin, Brezilya ve Türkiye gibi ülkelere yavaş yavaş yayılmaya başlamıştır. Kısacası, her ne kadar kapitalist ülkeler birkaç yıl daha “büyüme”